WIKIPEDIA

Etruskisk

«Etruskisk» kan også referere til Etruria og etruskere.

Etruskisk	
Region	Oldtidens Etruria
Utdødd	Rundt 1. århundre
Lingvistisk klassifikasjon	Tyrsensk ? **Etruskisk**
Språkkoder	
ISO 639-3	ett
Portal: Språk	

Etruskisk er et utdødd oldtidsspråk i Italia som ble snakket og skrevet av den etruskiske sivilisasjon i oldtidsregionen Etruria[1] (dagens Toscana, foruten vestlige Umbria og nordlige Latium) og i deler av Lombardia, Veneto, og Emilia-Romagna (hvor etruskerne ble fortrengt av gallere/keltere). Etruskisk påvirket latin, men ble til sist fullstendig fortrengt av det. Etruskerne har etterlatt seg rundt 13 000 inskripsjoner som hittil er avdekket, men kun en håndfull som er av en betydelig lengde, en del flerspråklige inskripsjoner med tekster også på latin, gresk eller fønikisk, og noen få dusin med lånord, som navnet Roma (fra etruskiske *Ruma*).

Språket er dokumentert fra 700 f.Kr. og fram til rundt 50 e.Kr. Etruskisk er ikke beslektet med noe levende språk, og har historisk blitt referert til som et isolert språk, men det *kan* synes som om det var et av de tyrsenske språk,[2] sammen med eller beslektet med raetisk i Alpene og lemnisk på den greske øya Limnos. Med mangel på en større *corpora* eller tekstmengde, er de fjerne slektskap til denne språkfamilien uklar. En forbindelse til språk i Anatolia, eller til et fjernere urindoeuropeisk språk har blitt foreslått.

Grammatisk er språket agglutinert, med substantiver og verb som viser suffiksive bøyningsendelser[3] og avlyd i en del tilfeller. Substantiver viser fire kasus, entall- og flertallsnumre, og hankjønn- og hunkjønnformer. Fonetisk synes etruskisk ukomplisert med system på fire vokaler og en tilsynelatende kontrast mellom aspirerte og uaspirerte plosiver. Språket viser fonetisk endring over tid, med tap og deretter reetablering av ordinterne vokaler grunnet effekten av etruskisk sterke fonologisk trykk.

Etruskisk religion påvirket romersk religion og flere av de få bevarte etruskiske artefakter er votivgaver eller gjenstander av religiøse betydning. Etruskisk ble skrevet på et alfabet avledet fra det greske alfabetet. Det alfabetet var også kilden til det latinske alfabetet. Det etruskiske språket er også antatt å være kilden til bestemte ord som er lånt fra etruskisk til latin, og deretter importert til en del vestlige språk, eksempelvis «militær»[4] og «person»,[5] som ikke har noen opplagt indoeuropeisk opphav.

Innhold

Språkets opphav

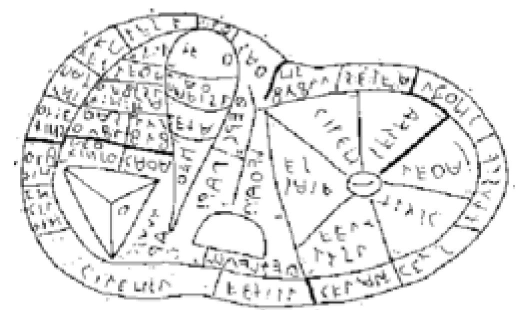
Selve språket har man visst lite om grunnet de få og korte innskriftene som er funnet. De fleste innskriftene som er funnet på dette språket er oftest ganske korte, og inneholder stort sett navn. Det finnes mest på bruksgjenstander som metallspeil, på sarkofager og gravurner samt som innskrifter på gravveggene. En spesielt lang tekst (ca. 1500 ord), og derfor veldig viktig, er bruddstykket av en rituell tekst. Denne teksten ble skrevet på lintøy og brukt som bind om en egyptisk mumie. Dette funnet ble gjort på slutten av 1800-tallet.[6]

Hvem etruskerne var og hvor de kom fra, var diskutert allerede i antikken. Grekeren og historikeren Herodotos hevdet at de hadde kommet over Middelhavet fra Anatolia. Den andre muligheten som vanligvis nevnes, er at etruskerne rett og slett hele tiden har bodd i Italia.[1][7]

Det etruskiske alfabetet

Etruskerne var de første i Italia som lærte seg å skrive.[8] En gang tidlig på 600-tallet f.Kr. ble det lånt inn et vestgresk alfabet som ble tilpasset til det etruskiske språket. Denne tilpasningen innebar å legge til en bokstav for lyden f. Denne bokstaven så omtrent ut som et åttetall.

Det etruskiske alfabetet ble så spredt til andre folk i Italia, inklusivt nabofolket romerne. Romerne gjorde alfabetet om til det latinske alfabetet som senere spredte seg over hele verden og som fortsatt brukes i dag.[8]

Tegning av inskripsjonene på Piacenza-leveren, se haruspex

Det etruskiske alfabetet kan leses og forstås i dag.

Klassifikasjon

I hvilken språkfamilie etruskisk hører hjemme, er et omstridt tema.[9] Diskusjonen ser ut til å kunne strekke seg mange år fremover. For mens noen kjemper for å vise at etruskisk var indoeuropeisk, mener andre at det er et språklig isolat. Mange forfattere har også resonert seg frem til at etruskisk og språk som baskisk, sumerisk, tyrkisk, gresk eller et annet språk som passer. Dette skaper forvirring når det flere ganger fremstår at noen har kommet frem til en ny løsning.[10]

Egẹisk

Et eksempel der det hevdes at egẹisk «viser tydelig slektskap med etruskisk»:

> « **egẹisk**, lite presis betegnelse for førgresk(e) språk som ble talt i området ved Egeerhavet allerede lenge før indoeuropeiske erobrere ca. 2000 f.Kr. la kimen til utviklingen av det greske språk i de nærmest følgende århundrene. [...]. Således er det på Lemnos funnet en innskrift som viser tydelig slektskap med etruskisk [...].[11] »

Referanser

1. ^ [a] [b] Renfrew, Colin (1992), s. 76
2. ^ Rix, Helmut (1998): *Rätisch und Etruskisch*, Innsbruck; Beekes, Robert S. P. (2003): *The Origin of the Etruscans*, Amsterdam; Meer, L. B. Van der (2004): «Etruscan origins: Language and Archaeology» i: *Bulletin Antieke Beschaving* **79**
3. ^ «bøyningsendelse» (http://ordbok.uib.no/perl/ordbok.cgi?OPP=b%C3%B8yningsendelse&ant_bokmaal=5&ant_nynorsk=5&begge=+&ordbok=begge), *Bokmålordboka*
4. ^ «military (adj.)» (http://www.etymonline.com/index.php?term=military&allowed_in_frame=0), Online Etymological Dictionary
5. ^ «person (n.)» (http://www.etymonline.com/index.php?term=person&allowed_in_frame=0), Online Etymological Dictionary
6. ^ Henriksen, Petter m.fl (1996), s. 606
7. ^ Wikander, Ola (2011), s. 153
8. ^ [a] [b] Wikander, Ola (2011), s. 155
9. ^ Wikander, Ola (2011), s.153-154
10. ^ Wikander, Ola (2011), s. 154
11. ^ Henriksen, Petter m.fl. (1996), s.314

Litteratur

- Henriksen, Petter (hovedredaktør); Munthe, Preben (redaksjonsrådsformann), Eriksen, Trond Berg; Haug, Agnes Nygaard; Trætteberg, Marit; Walløe, Lars (1996). *Del-Fak*. Oslo: Kunnskapsforlaget, Aschehoug & Co. og Gyldendal Norsk Forlag. ISBN 82-573-0696-7.

- Renfrew, Colin (1992). *Den indoeuropeiske gåte : arkeologi og språk*. Oslo: Pax. ISBN 82-530-1551-8.

- Wikander, Ola (2011). *I døde språks selskap*. Oslo: Pax. ISBN 978-82-530-3387-7.

Eksterne lenker

- (en) Kategori:Etruscan language – bilder, video eller lyd på Wikimedia Commons
- «Etruscan News Online» (http://www.umass.edu/etruscannews), nyhetsbrev fra den amerikanske seksjonen for Instituttet for etruskiske og italiske studier.
- «Etruscan News back issues» (https://web.archive.org/web/20110720015228/http://ancientstudies.fas.nyu.edu/page/etruscan.html), Senter for oldtidsstudier ved New York University.
- «Etruscology at Its Best» (http://www.etruskisch.de/imp/imp-e.htm), det engelskspråklig nettstedet til Dieter H. Steinbauer, dekker opprinnelse, ordlister, grammatikk stedsnavn.
- *Viteliu*: The Languages of Ancient Italy (https://web.archive.org/web/20021207170759/http://www.netaxs.com/~salvucci/VTLhome.html) hos Wayback Machine (arkivet 7. desember 2002).
- «The Etruscan Language» (http://linguistlist.org/forms/langs/LLDescription.cfm?code=ett), *Linguistlist.org*. Lenker til mange andre nettsteder med etruskisk.
- [1] (http://www.maravot.com/Etruscan_Glossary.html) Etruskisk ordliste.